

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

TADQIQOTLAR

ILM-FAN

TEKNOLOGIYALAR

ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR NAZARIYASI

ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

2025

Google Scholar

zenodo

Andijan, Uzbekistan

+998335668868

<https://innoworld.net>

« ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR
NAZARIYASI » NOMLI ILMIY, MASOFAVIY, ONLAYN
KONFERENSIYASI TO'PLAMI

2-JILD 6-SON

Konferensiya to'plami va tezislari quyidagi xalqaro
ilmiy bazalarda indexlanadi

Google Scholar

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

Directory of Research Journals Indexing

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2025

**AMERIKA PREZIDENTLARI NUTQIDA KIRISH SO'ZLARNING O'ZBEK
TILIGA TARJIMA QILINISHI**

Kenjayeva Gulbadanbegim Alibek qizi

O'qituvchi stajor, Xorijiy filologiya fakulteti,

Abu Rayhon al Beruniy nomidagi Urganch davlat Universiteti

E-mail: gulbadambegimkenjayeva@gmail.com

Annotatsiya. Siyosiy diskursning o'ziga xos xususiyatlari haqida fikr yuritishdan avval biz siyosiy diskurs atamasiga ta'rif berishimiz lozim. Bunday ta'riflar jamiyatning turli sohalarida turli shakllarda keltirib o'tilganiga qaramasdan, eng to'liq va mukammalroq ta'riflarni har doimgidek tilshunoslar bayon etishadi va ushbu tezis shu ta'riflarni tahlil qilib beradi.

Siyosiy nutqni tahlil qilayotganimizda, avvalambor uning o'rganish ob'ektini to'g'ri aniqlay olishimiz zarur. "Siyosiy nutq" aynan nima? Bu borada barchaning hayoliga eng oson va umumiy holatda bir fikr keladi. Siyosiy nutq mualliflar ya'ni siyosatchilar tomonidan ijro etiladi yoki ularning nutqlari siyosiy diskurs sifatida belgilanadi. Darhaqiqat, siyosiy tadqiqotlarning katta qismi professional siyosatchilar yoki siyosatchilarning matnlarini o'z ichiga qamrab oladi, Prezident, bosh vazirlar va hukumatning boshqa a'zolari, parlament yoki siyosiy partiyalar, ham mahalliy, ham milliy va xalqaro darajadagi boshqaruv organlariga tegishli bo'lgan nutq shakllariga tayangan holda olib boriladi. Dunyoning ko'plab rivojlangan malakatlarida, xususan, AQSHda, prezidentlik ritorikasini o'rganish uchun tahliliy nutq yondashuviga asoslanib ilmiy ishlanishlar juda ko'p olib boriladi. (masalan, Kempbell va Jeymison 1990; Hart 1984; Snayder va Xiggins 1990; Stuckey 1989; Tompson 1987e; Windt 1983, 1990). Shu o'rinda siyosiy maydon markazining o'yinchilari bo'lgan siyosatchilar guruhi ham siyosiy diskurs tahliliga oid tadqiqotlarning nishoniga aylanishadi. Siyosiy nutqni aniqlashning bu usuli tibbiyot, huquq yoki ta'lim sohalariga tegishli ishtirokchilar bilan tibbiy, huquqiy yoki tarbiyaviy nutqni aniqlashdan deyarli farq qilmaydi. Biroq, siyosatshunoslik, va boshqa siyosiy amaliyotlarda siyosatchilar sohaning aktyorlari va mualliflari sifatida hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lsa-da, ular siyosiy diskurs tahlilining yagona ishtirokchilari emas. Shuning uchun o'zaro ta'sir nuqtai nazaridan nutq tahlilini olib borayotganimizda, jamoatchilik, xalq, fuqarolar, kabi siyosiy kommunikativ hodisalar "omma" va boshqa guruhlar yoki toifalar kabilarni ham siyosiy nutqning tinglovchilari va qabul qiluvchilari sifatida tadqiqotlarga kiritishimiz kerak. Ya'ni, siyosiy muloqotning ko'plab ishtirokchilari sahnada paydo bo'ladi.

Shubhasiz, xuddi shu narsa media nutq sohasining ta'rifi uchun ham amal qiladi, bu masalada ham o'z auditoriyasiga e'tibor qaratishi kerak va shuningdek, tibbiy, yuridik yoki ta'lim nutqi deganda biz nafaqat shifokorlar, huquqshunoslar, o'qituvchilar kabi ishtirokchilar haqida o'ylashimiz, balki bemorlar, sudlanuvchilar va talabalarni ham ushbu nutq jarayoning qatnashchilari sifatida

qamrab olishimiz darkor. Demak, siyosiy munozaralarni tadqiq etish jarayonida uning asosiy mualliflari delimitatsiyaga olinishi kuzatilganda, qolgan barcha tegishli ishtirokchilarini siyosiy nutqda faol ishtirok etishlari yoki shunchaki qabul qiluvchi sifatida bir tomonlama aloqa usullaridan foydalanishlaridan qat'iy nazar qamrab olish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Siyosiy nutqni so'zlovchilar tomonidan boshqalarga ta'sir qilish yoki ishontirish maqsadida aniq ma'no berishga harakat qiladigan kommunikativ harakat sifatida aniqlash mumkin. Boshqacha qilib aytganda, siyosiy nutqni mafkuraviy maqsadlarga xizmat qiluvchi lingvistik strategiya - manipulyatsiya sifatida aniqlash mumkin. Siyosiy nutq rasmiy munozaralarni yoki tinglovchilar va oila a'zolari o'rtasida siyosat bo'yicha olib borilgan norasmiy nutq munozaralarni ham o'z ichiga olishi mumkin.

Siyosiy nutq mohiyatan shaxs va jamiyat o'rtasidagi munosabatlarning butun majmuasining ifodasidir va shuning uchun bu hodisa mohiyatan funksional jihatdan qabul qiluvchilar o'rtasida dunyoqarash yoki dunyo tasvirining ma'lum bir bo'lagini shakllantirishga qaratilgan. Siyosiy nutqdan tayanch tosh sifatida foydalanib, turli til jamoalarida madaniy qadriyatlar qanday modellashtirilganligini, ijtimoiy tartib qanday targ'ib qilinishini, dunyoning lingvistik tasvirining qaysi elementlari ma'ruzachilarning ongli nutq strategiyalaridan tashqarida qolayotganini tushunish mumkin. Har bir til ham jamiyatiga xos bo'lgan dunyoning konseptual tasviri shakllantiradi. Siyosiy matnda ekstralingvistik ma'lumotlar (dunyo tasviri) va belgi ma'lumotlari (belgi, nominatsiya orqali taqdim etilgan dunyo tasviri) mavjud.

Siyosiy nutq nafaqat voqelik bilan bog'liq bo'lgan ma'noga ega, balki ma'lum bir guruh yoki odamlar guruhlari bilan sub'ektiv ravishda bog'langan muhim "bog'lanish" ga ham ega. Muloqotning turli sub'ektlari nutqda turli yo'llar bilan namoyon bo'ladi: kommunikativ shakllar ularning mazmunini yaratadi.

Siyosiy nutqning muhim ma'lumotlarini tahlil qilish - bu kommunikativnominativ tahlil: kim muloqot qiladi va u qanday muloqot qiladi. Siyosiy nutq yuzlarda taqdim etiladi. Yuz matn bilan birlashadi, lekin ayni paytda bu matnning o'zi. Ushbu "qatlam" yoki tarkibni aralashtirish yangi tarkibni keltirib chiqaradi. Natijada, muallif turli odamlar tomonidan aytilgan bir xil matn turli matnlarga "ajraladi" degan xulosaga keladi: ular auditoriya tomonidan turlicha dekodlanadi, tuziladi, tasniflanadi va turlicha tartiblanadi. Ular ijtimoiy o'zaro ta'sirning boshqacha tasvirini beradi

I.F.Uxvanova-Shmygovaning so'zlariga ko'ra, siyosiy nutqning semantik-asosiy tadqiqotlari umuman zamonaviy nutq haqida ham, xususan, siyosiy nutq haqida ham muhim material berishi mumkin. Jamiyat rivojlanishining ushbu bosqichida siyosiy nutqqa xos bo'lgan belgilarni aniqlash, shuningdek, siyosiy nutqning tarixiy va milliy-o'ziga xos xususiyatlarini, ma'lum uslublar, turlar, shakllarning uzluksizligi yoki uzluksizligini aniqlash kerak.

Siyosiy matn turli manfaatlar va strategiyalarning to'qnashuvi, natijada paydo bo'lgan g'oyalar, ixtiyoriy harakatlar va siyosiy sub'ektlarning nutqlari mahsulidir.

Siyosiy matn o'zining barcha ko'rinishlarida og'zakilashtirilgan siyosiy faoliyatdir: ham belgili/ramziy (normativ va akkumulyativ faoliyat), ham belgisiz (ijro etuvchi matnlar). Bu tushuncha tilda va til vositasida amalga oshiriladigan siyosiy faoliyatning mavzu doirasi va uslub xususiyatlarini qamrab oladi. Siyosiy nutq bu jamiyatning siyosiy nutqlari majmui: mavjud ijtimoiy munosabatlar tizimini mustahkamlovchi yoki uni beqarorlashtiradigan hokimiyat nutqi, kontr-diskurs, ommaviy ritorika hisoblanadi. Siyosiy rahbarlarning nutqlarini zamonaviy o'rganish ikkita usul bilan ifodalanadi:

1. Nutq tahlili
2. Semiotik tahlil

Sheygal E.I.ning fikriga ko'ra, "siyosiy" nutq uchun kommunikativ harakatlarning barcha turlaridan eng xarakterlisi bo'lib, bu turli xil etno-maxsus uslub-harakatlarda namoyon bo'ladigan qasddan "ishontirish" harakatidir. Ushbu etnik-madaniy uslublar ikki turdagi stereotiplarning murakkab o'zaro bog'liqligi natijasida yaratilgan: tilning semantik afzalliklari bilan bog'liq lingvistik va jamiyatda o'rnatilgan xulq-atvor normalari va qadriyat mezonlari bilan bog'liq. Ishontirish, agar u jamoada o'rnatilgan xatti-harakatlar va munosabatlarni aks ettiruvchi tamoyillar asosida amalga oshirilsa samarali bo'ladi.

Siyosiy nutq bizning muloqotimizning muhim qismini tashkil qiladi va fikrni himoya qilish, fikrni asoslash yoki rad etish yoki tinglovchilarning ma'qullashini olish uchun yuqori darajadagi argumentlarga ega. Siyosiy nutqda ko'pincha leksik va stilistik vositalar qo'llaniladi, bu ularning katta argumentativ salohiyati, katta obrazlilik bilan izohlanadi, chunki bu matnlar ommaviy nutq uchun mo'ljallangan va tinglovchining diqqatini darhol jalb qilish, uning his-tuyg'ulariga ta'sir qilish uchun mo'ljallangan.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Babaeva R.I. Non-significant vocabulary in German everyday discourse (Pragmatic aspect): Author. Sciences. 67p, 2008.
2. Belchikov Yu.A. On the role of the media in the process of democratization of the Russian literary language // Bulletin of electronic and printed media. 32p, 2004.
3. Introduction to political science: dictionary-reference book / ed. V.P. Pugachev. Moscow: Aspect Press, 145p, 1996.
4. Vishnevskaya G.M., Likhareva I.P. On the connecting elements of discourse in oral text // Phonetic variability: Bilingualism and diglossia. Interuniversity. Sat. scientific works / otv. ed. Ph.D. G.M. Vishnevskaya. Ivanovo: IvGU, 74-79p, 2000,